МІНІСТЕРСТВО ФІНАНСІВ УКРАЇНИ
ДЕРЖАВНИЙ ПОДАТКОВИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Навчально-науковий інститут економічної безпеки та митної справи
Кафедра митної справи та товарознавства

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

на тему

Удосконалення внутрішнього управління системою протидії контрабанді в митному органі

Здобувача вищої освіти 4 курсу,
групи ММБ 21-1 ,
спеціальності 073 «Менеджмент»
ОПП «Менеджмент митної справи»

підпис здобувача вищої освіти

Гарбуз Борис Ярославович

Науковий керівник
науковий ступінь, вчене звання

підпис керівника

Борса Вадим Вікторович, к.е.н., доцент

Гарант освітньої програми
науковий ступінь, вчене звання

підпис гаранта

Держак Наталія Олександрівна, к.е.н., доцент

Допущено до захисту за рішенням
кафедри митної справи та
товарознавства
протокол від 21.05.2025 № 19

підпис завідувача кафедри

Ткаченко Сергій Олександрович, к.е.н., доцент

Ірпінь 2025

Реєстрація № 4 04.06.2025
(дата) (підпис відповідальної особи)

Результати перевірки

Допущено
(до захисту, на доопрацювання) 04.06.2025 (дата) (підпис)

Результат захисту відмінно 10.06.2025 (оцінка) (дата) (підпис)

Голова комісії: (підпис) Іващенко О.І.
(ініціали, прізвище)

Члени комісії:
(підпис) Гайдук С.О.
(ініціали, прізвище)
(підпис) Грабовська О.І.
(ініціали, прізвище)
(підпис) Яскіна Н.О.
(ініціали, прізвище)

БЛАНК ОЦІНЮВАННЯ КВАЛІФІКАЦІЙНОЇ РОБОТИ

Об'єкти контролю	Діапазон оцінки в балах	Фактична кількість балів	Примітки	Дата, П.І.П.: керівника, голови комісії членів комісії, секретаря, (підписи)
ОЦІНЮВАННЯ ДИПЛОМНОЇ РОБОТИ КОМІСІЄЮ ПО ЗАХИСТУ				
1. Доповідь	від 0 до 15			
2. Роздатковий матеріал	від 0 до 10			
3. Знання теоретичного та практичного матеріалу, вміння відповідати на запитання	від 0 до 25			
5. Апробація (участь у конференціях)	від 0 до 10			
РАЗОМ БАЛІВ	**від 0 до 60**			
ЗАГАЛЬНА КІЛЬКІСТЬ БАЛІВ	від 0 до 100	90		

ПЕРЕВЕДЕННЯ ОЦІНКИ ЗА 100-БАЛЬНОЮ ШКАЛОЮ ДО НАЦІОНАЛЬНОЇ ШКАЛИ ТА ШКАЛИ ЕКТС

Оцінка за 100-бальною шкалою	Оцінка за шкалою ЕКТС	Оцінка за національною шкалою	Дата	П.І.П.: голови, членів комісії, секретаря, (підпис)
90	A	Відмінно	10.06.22	

Правила переведення оцінок до національної шкали та шкали ЕКТС

Оцінка за 100-бальною шкалою	Оцінка за шкалою ECTS	Оцінка за національною шкалою
90-100	A	5 (відмінно)
80-89	B	4 (добре)
70-79	C	
60-69	D	3 (задовільно)
50-59	E	
35-49	FX	2 (незадовільно)

Навчально-науковий інститут економічної безпеки та митної справи
Кафедра митної справи та товарознавства
Спеціальність 073 «Менеджмент»
Освітня програма «Менеджмент митної справи»

Затверджую
Завідувач кафедри
_____ С.О. Ткаченко
«_____»_____2024 р.

Завдання на кваліфікаційну роботу
здобувачу вищої освіти
Гарбуза Бориса Ярославовича

1. Тема кваліфікаційної роботи

Удосконалення внутрішнього управління системою протидії контрабанди в митному органі

Затверджена наказом ректора від «_08_» жовтня 2024 р. №1493

2. Строк здачі закінченої роботи _____ 2025 р.
3. Цільова установка

Мета роботи - комплексне дослідження теоретичних та практичних аспектів контрабанди.

Об'єкт дослідження є протидія контрабанді товарів

Предметом дослідження є теоретичні та практичні аспекти контрабанди, а також рекомендації щодо підвищення ефективності боротьби з цим злочином.

Орієнтовною базою дослідження є діяльність митних органів в частині боротьби з контрабандою товарів

Вихідні дані до роботи митна статистика ДМСУ, статистика реєстру суду та статистика сайту генерального прокурора навчальна та наукова література за темою дослідження

4. Перелік графічного матеріалу таблиці, рисунки, графіки, схеми

5. Зміст кваліфікаційної роботи (перелік питань за кожним розділом)

ВСТУП
РОЗДІЛ 1.Теоретичні аспекти контрабанди
1.1 Визначення та класифікація контрабанди
1.2 Становлення контрабанди
1.3 Контрабанда наркотичних засобів
РОЗДІЛ 2. Аналіз проблем контрабанди
2.1 Аналіз причин та наслідків контрабанди для економіки
2.2. Вплив контрабанди наркотичних засобів
РОЗДІЛ 3. Вдосконалення роботи митних органів в аспекті боротьби з контрабандою
3.1 Реформи контрабандного законодавства
3.2 Шляхи контрабанди наркотичних засобів
ВИСНОВКИ
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ
ДОДАТКИ

6. Календарний план виконання роботи

№	Назва етапів кваліфікаційної роботи	Строк виконання етапів робот	
		За планом	Фактично
1	Вибір теми, вивчення літературних джерел, постановка проблеми та складання плану роботи	02.10.2024	02.10.24
2	Вибір та вивчення навчальної, наукової та методичної літератури за темою	21.10.2024	21.10.24
3	Видача завдання науковим керівником	06.11.2024	06.11.24
4	Підготовка першого розділу роботи та подання її науковому керівнику	06.02.2025	06.02.25
5	Підготовка другого розділу роботи та подання її науковому керівнику	03.03.2025	03.03.25
6	Підготовка третього розділу роботи та подання її науковому керівнику	03.04.2025	03.04.25
7	Доопрацювання роботи з урахуванням зауважень наукового керівника	23.04.2025	23.04.25
8	Подання роботи для перевірки на наявність плагіату	02.05.2025	02.05.25
9	Попередній захист роботи	14.05.2025	14.05.25
10	Отримання відгуку керівника роботи	27.05.2025	27.05.25
11	Допуск роботи зав. кафедрою до захисту	30.05.2025	30.05.25
12	Отримання зовнішньої рецензії	05.06.2025	05.06.25
13	Захист роботи	___ червня 2025	

7. Дата видачі завдання «04» 11 2024

Керівник кваліфікаційної роботи _____ (підпис) Борса В. В.

Гарант освітньо-професійної програми _____ (підпис) Держак Н.О.

Завдання до виконання отримав здобувач _____ (підпис) Гарбуз Б. Я

АНОТАЦІЯ

Удосконалення внутрішнього управління системою протидії контрабанди в митному органі

Метою даної праці є здійснення аналізу теоретичних та практичних площин Удосконалення внутрішнього управління системою протидії контрабанди в митному органі.

Завдання охоплюють розгляд проблематики контрабанди в Україні, шляхи контрабанди через Україну, аналіз звітів генеральної прокуратури та судів, запропоновані рішення для удосконалення внутрішнього управління системою протидії контрабанди в митному органі.

Дослідження ґрунтується на нормативно-правових документах, статистичних даних.

Зроблені висновки акцентують увагу на наявних проблемах, таких як недостача прав ОРД у митниці, підвищення випадків контрабанди нароктичних засобів.

Запропоновано надання права на ОРД для митниці, повернення GPS пломб, покращення взаємодії між правоохоронними органами, оптимізація внутрішньої координації, перегляд контрабандного законодавства.

Результати дослідження матимуть практичну цінність для державних органів, Державної митної служби України.

Кваліфікаційна робота містить 49 сторінок, 8 таблиць, 4 рисунки, список використаних джерел з 22 найменувань.

Ключові слова: контрабанда, ОРД, внутрішнє управління, наркотичні засоби, митна безпека, система протидії, митний орган.

Рік виконання кваліфікаційної роботи 2025

Рік захисту роботи 2025

ANNOTATION

Improvement of Internal Management of the System for Combating Smuggling in the Customs Authority

The purpose of this work is analyze the theoretical and practical aspe improving internal management of the system for combating smuggling with customs authority.

The objectives included examining the problem of smuggling in Ukrain main smuggling routes through the country, analysis of reports by the Prose General's Office and the courts, and proposed solutions for enhancing the int management system of smuggling prevention in the customs authority.

The research is based on legal and regulatory documents and statistical data.

The conclusions emphasize current issues such as the lack of operationa investigative powers (OIS) of the customs authority and the growing number of smuggling cases.

Proposals include granting operational and investigative powers to custo reintroducing GPS seals, improving cooperation between law enforcement agen optimizing internal coordination, and reviewing anti-smuggling legislation.

The results of the study are of practical value for government bodies and State Customs Service of Ukraine.

The qualification work includes 49 pages, 8 tables, 4 figures, and a lis 22 references.

Keywords: smuggling, OIS, internal management, narcotic substan customs security, prevention system, customs authority.

Year of completion: 2025

Year of defense: 2025

Відгук наукового керівника кваліфікаційної роботи (проєкту)

Кваліфікаційна (дипломна) робота студента Гарбуза Бориса Ярославовича є змістовним і комплексним дослідженням, яке присвячено актуальній темі удосконалення внутрішнього управління системою протидії контрабанді в митному органі.

Структура дипломної роботи відповідає назві. В логічній послідовності досліджені питання плану. У роботі була проаналізована проблема контрабанди в Україні, способи запобігання їй та способи удосконалення внутрішнього управління системою протидії контрабанді.

В першому розділі досліджуються теоретико-методологічні засади контрабанди в Україні, історія контрабанди як явища.

Другий розділ бакалаврської роботи присвячений розгляду статистики контрабанди в Україні, шляхам контрабанди.

У третьому розділі описані реформи які можуть покращити боротьбу з контрабандою, а також описані способи удосконалення внутрішнього управління системою протидії контрабанді в митному органі.

Виконана робота за змістом і структурою відповідає завданню та методологічним рекомендаціям. Результати дослідження обумовлюють практичну значущість роботи, що визначається можливістю використання запропонованих механізмів удосконалення внутрішнього управління системою протидії контрабанді в митному органі.

Випускна кваліфікаційна робота може бути допущена до захисту та заслуговує на позитивну оцінку.

Науковий керівник кваліфікаційної роботи (проєкту)

_____ _____ **Борса Вадим Вікторович**

Висновок кафедри про кваліфікаційну роботу (проєкт)

Кваліфікаційна робота(проект) здобувача вищої освіти

Гарбуз Б.Я.

Після попереднього захисту розглянута на засіданні кафедри, протокол від «21» 05 2025 № 12 допущена/не допущена до захисту на екзаменаційній комісії

Завідувач кафедри _____ **Ткаченко С.О.**

РЕЦЕНЗІЯ
на кваліфікаційну роботу
студента 4 курсу
спеціальність 073 Менеджмент
кафедри митної справи та товарознавства
Навчально-наукового інституту економічної безпеки та митної справи
Державного податкового університету
Гарбуза Бориса Ярославовича
«Удосконалення внутрішнього управління системою протидії контрабанді в митному органі»

«Удосконалення внутрішнього управління системою протидії контрабанді в митному органі»

Проблематика внутрішнього управління системою протидії контрабанді в митному органі є надзвичайно актуальною в умовах зростання масштабів нелегального переміщення товарів через митний кордон України. Це питання тісно пов'язане з національною безпекою, ефективністю функціонування митних структур та адаптацією до європейських стандартів управління.

Наукова новизна. Кваліфікаційна робота має як теоретичну, так і прикладну цінність. Її мета полягає у формуванні рекомендацій щодо підвищення ефективності внутрішнього управління в системі протидії контрабанді.

Автором обґрунтовано підходи та сформовано висновки щодо зміцнення системи управління на основі аналізу функцій митних органів, чинного законодавства, а також зарубіжного досвіду. У роботі запропоновано низку практичних заходів, спрямованих на підвищення прозорості, відповідальності та результативності в діяльності структур митного контролю.

Кваліфікаційна робота студента структурована відповідно до логіки наукового дослідження. Наявність чітко визначених об’єкта й предмета дослідження, належно сформульованих мети й завдань свідчить про високий рівень підготовки здобувача.

Вступна частина містить необхідні елементи, що обґрунтовують вибір теми, підкреслюють її актуальність. Основна частина роботи ґрунтується на системному підході до вивчення внутрішніх управлінських механізмів. У роботі використано нормативно-правову базу, аналітичні дані, статистику, а також методичні підходи до внутрішнього аудиту та ризик-менеджменту в митній сфері.

Висновки є логічним підсумком проведеного дослідження та містять обґрунтовані пропозиції щодо вдосконалення внутрішньої організації роботи митного органу. Рекомендації можуть бути використані в практичній діяльності органів Державної митної служби України.

Рецензована кваліфікаційна робота на тему: **«Удосконалення внутрішнього управління системою протидії контрабанді в митному органі»** рекомендована до захисту та заслуговує позитивної оцінки за умови успішного захисту.

Рецензент: заст. начальника управління - начальник оперативного відділу УБКТД ІТШТ Енергетичної митниці В. В. Вакуленко

Державна митна служба України
Енергетична митниця
Відділ по роботі з персоналом

Протокол аналізу звіту подібності науковим керівником

Заявляю, що я ознайомився з Повним звітом подібності, який був згенерований Системою виявлення і запобігання щодо роботи:

Автор: Д-ММБ-21-1_Гарбуз Борис_2

Назва: Удосконалення внутрішнього управління системою протидії контрабанді в митному органі.

Керівник: Борса Вадим Вікторович

Підрозділ: Державний податковий університет

Коефіцієнт подібності 1:12.9%

Мікропробіли: 15

Заміна букв: 6

Інтервали: 0

Після аналізу Звіту подібності констатую наступне:

☒ **Запозичення, виявлені в роботі є законними і не є плагіатом. Рівень подібності не перевищує допустимої межі. Таким чином робота незалежна і приймається.**

☐ **Запозичення не є плагіатом, але перевищено граничне значення рівня подібностей. Таким чином робота повертається на доопрацювання.**

☐ **Виявлено запозичення і плагіат або навмисні текстові спотворення (маніпуляції), як передбачувані спроби укриття плагіату, які роблять роботу невідповідною вимогам законодавства (Ст. 26. ЗУ Про фахову передвищу освіту, пункт 3.1, Ст. 42. ЗУ Про освіту) та вимог НАЗЯВО (Критерій 5), а також кодексу етики і процедурам. Таким чином робота не приймається.**

2025-06-02 11:42:38.0

Дата

Перевірку здійснив (-ла): ПІБ Спасіченко О.Э Підпис _____

Керівник: ПІБ _____ Підпис _____

StrikePlagiarism.com

Дата звіту 6/2/2025
Дата редагування 6/3/2025

Документ прийнятий

Звіт подібності

метадані

Назва організації
State Tax University

Заголовок
Удосконалення внутрішнього управління системою протидії контрабанді в митному органі.

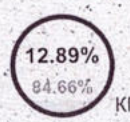
Автор
Д-ММБ-21-1_Гарбуз Борис_2

Науковий керівник / Експерт
Борса Вадим Вікторович

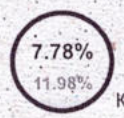
підрозділ
Державний податковий університет

Обсяг знайдених подібностей

Коефіцієнт подібності визначає, який відсоток тексту по відношенню до загального обсягу тексту було знайдено в різних джерелах. Зверніть увагу, що високі значення коефіцієнта не автоматично означають плагіат. Звіт має аналізувати компетентна / уповноважена особа.

КП 1

КЦ

*Цитати, відмічені в тексті лапками, були виключені з розрахунків коефіцієнта подібності

25	8179	62331
Довжина фрази для коефіцієнта подібності 2	Кількість слів	Кількість символів

Тривога

У цьому розділі ви знайдете інформацію щодо текстових спотворень. Ці спотворення в тексті можуть говорити про МОЖЛИВІ маніпуляції в тексті. Спотворення в тексті можуть мати навмисний характер, але частіше характер технічних помилок при конвертації документа та його збереженні, тому ми рекомендуємо вам підходити до аналізу цього модуля відповідально. У разі виникнення запитань, просимо звертатися до нашої служби підтримки.

Заміна букв	R	6
Інтервали	A→	0
Мікропробіли	¶	15
Білі знаки	R	21
Парафрази (SmartMarks)	a	66

Подібності за списком джерел

Нижче наведений список джерел. В цьому списку 6 джерела із різних баз даних. Колір тексту означає в якому джерелі він був знайдений. Ці джерела і значення Коефіцієнту Подібності не відображають прямого плагіату. Необхідно відкрити кожне джерело і проаналізувати зміст і правильність оформлення джерела.

10 найдовших фраз

Колір тексту

ПОРЯДКОВИЙ НОМЕР	НАЗВА ТА АДРЕСА ДЖЕРЕЛА URL (НАЗВА БАЗИ)	КІЛЬКІСТЬ ІДЕНТИЧНИХ СЛІВ (ФРАГМЕНТІВ)
1	Д-ММБ-21-1_Гарбуз Борис 5/12/2025 State Tax University (Кафедра митної справи та товарознавства)	2140 26.16 %
2	Д-ММБ-21-1_Гарбуз Борис 5/12/2025 State Tax University (Кафедра митної справи та товарознавства)	876 10.71 %

ЗМІСТ

ВСТУП…… 6
РОЗДІЛ 1. Теоретичні аспекти контрабанди…….. 8
1.1 Визначення та класифікація контрабанди…… 8
1.2 Становлення контрабанди…….. 14
1.3 Контрабанда наркотичних засобів……. 17
РОЗДІЛ 2. Аналіз проблем контрабанди……. 19
2.1 Аналіз причин та наслідків контрабанди для економіки……. 19
2.2 Вплив контрабанди наркотичних засобів…….. 27
РОЗДІЛ 3. Вдосконалення роботи митних органів в аспекті боротьби з контрабандою……. 32
3.1 Реформи контрабандного законодавства……... 32
3.2 Шляхи контрабанди наркотичних засобів……. 39
3.3 Удосконалення внутрішнього управління……. 42
ВИСНОВОК…… 46
СПИСОК ВИКОРИСТАННИХ ДЖЕРЕЛ……... 48
ДОДАТКИ…….. 51

ВСТУП

Актуальність теми: Контрабанда є значним кримінальним правопорушенням, яке завдає серйозної шкоди державі та її громадянам. Це явище порушує митні регуляції, розроблені для підтримки економічної безпеки країни, захисту прав споживачів та охорони здоров'я населення. Контрабанда має не лише економічні, але й соціальні наслідки. Вона спричиняє втрати державного бюджету, стимулює обіг контрафактної продукції та наркотичних речовин, що негативно позначається на здоров'ї громадян. В Україні контрабанда є однією з найпоширеніших форм кримінальної діяльності. За інформацією Державної митної служби України, у 2022 році було виявлено та зупинено контрабанду товарів на суму, що перевищує 2 мільярди гривень. У зв'язку з цим є важливим дослідження теоретичних і практичних аспектів цього явища та розробка пропозицій для підвищення ефективності протидії контрабанді. Аналіз останніх досліджень і публікацій

Питання контрабанди є предметом дослідження багатьох вітчизняних і зарубіжних науковців. Серед них можна виділити такі праці:

В. Карелін, Запобігання контрабанді наркотиків

Контрабанда як загроза фінансовій безпеці України

І.В. Берестов, Т.Т. Берестова, Порушення митних правил та контрабанда.

У цих працях розглядаються теоретичні основи контрабанди, її правове регулювання, а також практичні аспекти боротьби з цим злочином.

Мета і завдання дослідження

Метою курсової роботи є комплексне дослідження теоретичних та практичних аспектів контрабанди.

Для досягнення цієї мети необхідно вирішити такі завдання:

Вивчити теоретичні основи контрабанди, зокрема, її визначення, класифікацію, способи вчинення та наслідки.

Проаналізувати практику боротьби з контрабандою в Україні.

Розробити рекомендації щодо підвищення ефективності боротьби з контрабандою.

Об’єкт дослідження

Об’єктом дослідження є контрабанда як суспільно-політичне та правове явище.

Предмет дослідження

Предметом дослідження є теоретичні та практичні аспекти контрабанди, а також рекомендації щодо підвищення ефективності боротьби з цим злочином.

Методи дослідження

У процесі дослідження були використані такі методи:

Аналітичний метод, який дозволив вивчити та систематизувати теоретичні та практичні матеріали з теми курсової роботи.

Метод порівняння, який використовувався для порівняння різних підходів до визначення та класифікації контрабанди.

Метод узагальнення, який дозволив сформулювати рекомендації щодо підвищення ефективності боротьби з контрабандою.

РОЗДІЛ 1
ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ КОНТРАБАНДИ
1.1 Визначення та класифікація контрабанди

У статті 201 ККУ зазначено, що контрабандою вважається переміщення через митний кордон України без проходження митного контролю таких предметів, як культурні цінності, вибухові, отруйні, радіоактивні чи сильнодіючі речовини, зброя або її складові (зокрема вогнепальна нарізна зброя), а також спеціальні технічні пристрої, призначені для прихованого отримання інформації [14].

Стаття 201-1 трактується як Контрабандне переміщення лісоматеріалів охоплює вивезення за межі митної території України без митного контролю або шляхом його приховування кругляку, пиломатеріалів з цінних і рідкісних порід дерев, а також інших видів деревини, вивезення яких заборонене. [14].

У 2015 році в Україні був запроваджений мораторій на експорт лісу-кругляка, що викликало негативну реакцію з боку Європейського Союзу. Проте очікуваних результатів цей захід не приніс, оскільки вивезення лісоматеріалів до Європи продовжувалося. Відповідно до статей 471 та 483 Митного кодексу України, порушники могли притягатися до адміністративної відповідальності: за «недекларування товарів, що переміщуються через митний кордон України громадянами» та за «переміщення або дії, спрямовані на переміщення товарів через митний кордон України з приховуванням від митного контролю». З метою збереження українських лісів було прийнято закон №2531-VIII від 06.09.2018 року, який набув чинності 1 січня 2019 року.

Цим законом було внесено зміни до деяких законодавчів актів з метою збереження лісу. Цим законом також були внесені зміни в Кримінальний кодекс України, в тому числі додали статтю 201-1, ця стаття передбачає кримінальну відповідальність за протиправне переміщення через митний кордон України лісоматеріалів або пиломатеріалів та рідкісних і цінних порід дерев. Цінні та рідкісні породи дерев прописані у законі України “про особливості державного регулювання діяльності, пов’язаної з реалізацією та експортом лісоматеріалів.” Стаття 1: цінні та

рідкісні породи дерев – «акація, берека, вишня, груша, горіх, каштан, тис ягідний, черешня, явір, ялівець» [10].

Контрабанда нерідко супроводжується іншими протиправними діяннями, зокрема незаконним обігом отруйних, сильнодіючих або радіоактивних речовин, вибухівки, зброї чи боєприпасів, підробленням або використанням фальшивих документів, порушенням правил міжнародного переміщення товарів, що підлягають експортному контролю, незаконним обігом спеціальних технічних засобів для прихованого отримання інформації, ухиленням від сплати податків або шахрайством з фінансовими ресурсами. У таких випадках дії підлягають кваліфікації за сукупністю кримінальних правопорушень. [17].

Контрабанду слід чітко відмежовувати від адміністративних правопорушень у митній сфері. До таких порушень належать, зокрема: недекларування товарів і транспортних засобів комерційного призначення, пересилання заборонених товарів у міжнародних поштових та експрес-відправленнях, порушення порядку ввезення або вивезення товарів у межах вільної митної зони, перевищення строків тимчасового ввезення чи вивезення, а також переміщення товарів або транспортних засобів поза митним контролем або з його приховуванням. За подібні діяння передбачена адміністративна відповідальність відповідно до положень глави 68 Митного кодексу України. [12]

Вітчизняний законодавець дав інше визначення, поділивши поняття контрабанди на декілька різновидів:

1) економічна (загальнокримінальна) контрабанда, тобто, як сказано у ст. 201 Кримінального кодексу України, контрабандою вважається переміщення через митний кордон України без проходження митного контролю таких предметів, як культурні цінності, вибухові, отруйні, радіоактивні чи сильнодіючі речовини, зброя або її складові (зокрема вогнепальна нарізна зброя), а також спеціальні технічні пристрої, призначені для прихованого отримання інформації [5].

2) спеціальна контрабанда, яка передбачена ст. 305 КК України і включає в себе контрабандою наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів, прекурсорів або фальсифікованих лікарських засобів вважається їхнє незаконне переміщення

через митний кордон України без проходження митного контролю або шляхом його приховування. [5].

Згідно з приміткою до ст. 201 Кримінального кодексу контрабанду товарів розглядають як вчинену у великих розмірах у разі, якщо їхня вартість перевищує неоподатковуваний мінімум доходів громадян щонайменше в тисячу разів. [20].

У разі, якщо особа мала намір перемістити товари у великих розмірах незаконно, але здійснила це поетапно, розбивши партію на менші частини, кожна з яких окремо не досягає порогу у 1000 неоподатковуваних мінімумів, її дії розцінюються як продовжуваний злочин і підлягають кваліфікації відповідно до статті 201 Кримінального кодексу України. [20].

Особа може добровільно відмовитися від вчинення контрабанди або порушення митних правил лише до моменту, коли митний орган прийняв митну декларацію. [20].

При вирішенні питання про те, чи є розмір наркотичних засобів або психотропних речовин великим або особливо великим (ч. 2 чи ч. 3 ст. 305 Кримінального кодексу, треба керуватися класифікація обсягів наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів, що перебувають у незаконному обігу, здійснюється на підставі спеціальних таблиць, у яких визначаються невеликі, великі та особливо великі розміри. Водночас питання про те, чи є певна речовина особливо небезпечною, встановлюється на основі Переліку наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів, затвердженого Кабінетом Міністрів України. [20].

Санкціями статей 201, 305 Кримінального кодексу передбачено обов'язкову конфіскацію предметів контрабанди. Предмети зі спеціально виготовленими сховищами та транспортні засоби, які використовувалися для приховування контрабандного товару при переміщенні через митний кордон, можуть бути конфісковані [20].

У разі, у випадках, коли виконання судового рішення про конфіскацію товарів, що є предметами порушення митних правил (зокрема транспортних засобів або предметів із спеціально обладнаними сховищами), є неможливим, з

правопорушника стягується їхня вартість. Це здійснюється шляхом зміни способу та порядку виконання судового рішення. [20].

Здійснюючи контрабандні дії, використовують способи, тобто дії особи, що включають підготовку, виконання і приховування незаконного переміщення через митний кордон, які можна розподілити на дві групи: 1. Фізичні методи, в які входить: – «приховування – намагання приховати контрабандний товар в іншому товарі або із задекларованим провезти не задекларований чи сховати товар від митного огляду; – погрозу працівникам митниці для отримання дозволу на імпорт/експорт контрабанди; – переміщення дуже великої кількості товару, що дає можливість перемістити незначну частину контрабанди» [19]. 2. Економічні методи, які містять: – «хабарництво – спосіб підкупу співробітників митниці за дозвіл на імпорт/експорт контрабанди; – використання дипломатичного захисту – товар має змогу ввозитись/вивозитись як дипломатичний багаж, який звільняється від митного огляду; – заниження митної вартості товару, що переміщається через митний кордон» [19].

Найпопулярнішим способами контрабанди у наш час є «переміщення поза митним контролем та з приховуванням від митного контролю. Переміщення поза митним контролем – це імпорт/експорт товарів та інших предметів через митний кордон України поза митницю та митні пости або поза встановленим часом для проведення митного контролю, найчастіше це трапляється через об’їзд митних постів, використовуючи степові, міжселищні, польові та об’їзні дороги легковим або вантажним транспортом» [17]. Дуже рідко контрабанда може переміщатися через обхід місць митного контролю пішоходами. За кордоном зустрічаються способи переміщення з використанням тварин або спеціальних літальних пристосувань тощо. Під приховуванням контрабанди розуміється використання засобів, які істотно утруднюють візуальне виявлення контрабанди, наприклад, обладнанням спеціальних сховищ або коли одним предметам надають вигляд інших. Також до цієї категорії належить підробка документів, що містять неправдиві дані, та їх отримання незаконним шляхом. Популярними місцями приховування контрабанди у транспорті є шини ходових та запасних коліс, спеціально переобладнані або

виготовлені паливні та водяні баки, ящики для інструментів з подвійними стінками та днищами, простір за передньою панеллю та декоративною обшивкою кабіни, порожнечі між подвійними стінками вантажного приміщення, спеціально обладнані сховища у балках, лонжеронах і шасі автомашини. Найскладнішим вважають процес виявлення контрабанди, що стосується приховування безпосередньо на тілі чи в організмі людини, наприклад, у внутрішніх порожнинах та ковтальним способом, безпосередньо в одязі, взутті та особистих речах, в особистому багажі та ручній поклажі, у легальних товарах та вантажах, у транспортних засобах, у міжнародних поштових відправленнях тощо.

Контрабанда може перевозитись за допомогою подання митним органам:

а) підроблених документів, що може виявлятися як у частковій зміні первинного змісту справжнього документа (шляхом підчищання чи виправлення), так і у повному виготовленні фальшивого документа від бланка до підписів, печаток та штампів;

б) документів, які були отримані незаконним шляхом і містять справжні підписи, печатки, та надають право переміщати товари через митний кордон особі, яка такого права не має. Це можуть бути документи, отримані за допомогою хабара, обману або навіть погроз;

в) документів, які є справжніми за формою, але містять неправдиві відомості. Переважно в таких документах занижується кількість товару або товари записуються за іншими назвами.

Останнім часом поширення набувають способи вчинення контрабанди за участю представників підприємницьких структур; за сприянням осіб, що здійснюють митний контроль. «Активно використовуються фіктивні фірми, здійснюються операції з давальницькою сировиною, гуманітарною допомогою, декларуються вантажі не за своїми назвами, змінюються коди товарів, занижується митна вартість тощо» [20].

Також з 1 липня 2024 року набрав чинності законопроект 5420 і з’явилися нові статті, а саме :

Ст. 201-3, а саме контрабандою у значному розмірі вважається незаконне переміщення через митний кордон України товарів (за винятком підакцизних товарів і електричної енергії) без проходження митного контролю або з його приховуванням. [41].

Ст. 201-4 контрабанда підакцизних товарів (за винятком електричної енергії) у значному розмірі полягає в їх незаконному переміщенні через митний кордон України без митного контролю або з його приховуванням. [41].

До них є примітки в яких вказано що таке значний розмір. До статті 201-3: «Якщо загальна вартість контрабанди у п'ять тисяч і більше разів перевищує неоподатковуваний мінімум доходів громадян, діяння, передбачені цією статтею, визнаються в особливо великому розмірі» [14].

Та до статті 201-4: «Якщо загальна вартість заборонених предметів (крім електричної енергії) у сімсот п’ятдесят і більше разів перевищує неоподатковуваний мінімум доходів громадян, діяння, передбачені цією статтею, визнаються в особливо великому розмірі» [14].

Неоподатковуваний мінімум для кваліфікації адміністративних та кримінальних правопорушень визначає стаття 169.1.1 Податкового кодексу України [14].

Прожитковий мінімум зазначений у ст. 8 Закону України Про Державний бюджет України на 2024 рік і дорівнює 3028 гривень [7].

Тобто кримінальна відповідальність за контрабанду товарів настає якщо їх вартість становить більше ніж 7570000 гривень. А за контрабанду підакцизних товарів – 1135500 гривень.

На сьогодні контрабанда в Україні набула значного поширення і завдає суттєвої шкоди економіці країни. Митні органи не здатні виконати захисну функцію, від чого потерпає вітчизняний виробник, виникає недобросовісна конкуренція і відбувається деформація ринку різної продукції. Основними причинами виникнення контрабанди є низький рівень заробітної плати та безробіття мешканців прикордонних регіонів, наявність значної різниці між цінами на окремі групи товарів на світовому та внутрішньому ринках. Зростання контрабандних потоків зумовлено низкою причин. Перш за все, високим рівнем корумпованості

суспільства та зловживання службовим становищем у митних органах. Це ускладнює розробку ефективних методів боротьби з контрабандою і сприяє створенню кримінальних угрупувань. Крім того, існують недоліки в організації і проведенні митного контролю, помилки в митній політиці; недостатній рівень спеціальної підготовки осіб, які ведуть боротьбу з контрабандою; низький рівень технічного та інформаційного забезпечення митних органів; неналежне міждержавне співробітництво щодо обміну інформацією про боротьбу з переміщенням товарів поза митним контролем або з приховуванням від митного контролю.

1.2 Становлення контрабанди

Контрабанда як явище має велику історію. Аналіз історичних джерел дозволяє стверджувати, що контрабанда як явище існувало з найдавніших часів. Її розвиток тісно пов’язаний із становленням державності, зокрема, встановленням кордонів держави, розвитком зовнішньої та внутрішньої торгівлі, становленням та розвитком митної справи. 1.(Стародавні часи) Так, вже у Стародавньому Вавилоні (початок II тисячоліття до н.е.) запроваджувався збір мита з товарів, що ввозилися. Природно, що вже в ті часи знаходилися люди, які намагалися не сплачувати мито, вивозити з держави заборонені товари тощо. Розвиток митної справи, існування мита своєю чергою спонукали до пошуків нових способів безмитного переміщення товарів та предметів. Вважається, що контрабанда виникла і розвивалася як злочин паралельно із розвитком митної системи і держави як такої. 2.(Часи Київської Русі) А от наприклад у Київській Русі відомості про контрабанду датовані IX–X ст., однак її визнання прийшло приблизно в XII–XIII ст., коли держава за рахунок правових заходів стала реагувати на контрабанду. Першими контрабандистами на Русі були іноземні купці, починаючи з представників Ганзи у Новгороді у XIII–XVI ст., а потім й англійські купці – у XVI–XVII ст. Держава реагувала на дії контрабандистів шляхом таврування коней для контролю за їх продажем іноземцям. Першим митним порушенням було ухилення від сплати податків. І лише наприкінці XVII ст. було передбачено відповідальність за контрабанду як за

самостійне правопорушення. 3.(Середновіччя) В країнах Європи періоду Середньовіччя особливого поширення контрабанда набрала в процесі промислового розвитку. Так, при переході більшості країн Європи до індустріальної економіки різко зросла конкуренція між основними країнами-виробниками, зокрема, між Францією, Англією, Німеччиною, Австрією, Голландією, пізніше США, Італією, Іспанією. В цих умовах країни почали проводити жорстку протекціоністську політику з метою захисту національного капіталу і національного виробника. Прикладом може служити Середньовічна Англія. Так, у XII ст., коли англійський уряд запровадив обмеження на експорт вовни, надавши таким чином власникам тканинних мануфактур відповідну протекцію. До того часу, поки власники тканинних фабрик отримували прибуток, продавці вовни зазнавали значних збитків через низькі ціни на свою продукцію. Щоб вижити, в них було два варіанти: або продавати свою вовну нелегально закордонним покупцям або припиняти роботу. Зрозуміло, що багато з них почали займатися контрабандою вовни, експортуючи її нелегально, головним чином, у Фландрію. Історичні факти свідчать, що контрабанда особливо активно розвивалася в країнах, в яких встановлювалися високі митні тарифи на імпорт окремих товарів. 4. (Індустріалізація) Так, до прикладу, в Англії наприкінці XVIII ст. були встановлені високі мита на алкоголь та предмети розкоші, що сприяло їх контрабандному ввезенню. Також контрабанда активно розвивалася в тих країнах, де через дефіцит певних груп товарів, державою встановлювались обмеження на їх імпорт, наприклад «сухий закон» в США: «Після ратифікації двома третинами штатів набула чинності 18-та поправка до Конституції США, котра «забороняла виробництво, продаж і транспортування алкогольних напоїв» у межах Сполучених Штатів Америки, введена в дію рівно 17 січня 1920 року. Через дев’ять місяців Конгрес проголосував за посилення контролю за дотриманням «сухого закону» і створення спеціальних урядових підрозділів для боротьби з незаконними операціями зі спиртним. Проте всі ці зусилля виявились марними, оскільки контрабанда і збут алкогольних напоїв лише спровокували ріст організованої злочинності, і в 1933 році, ратифікувавши 21-у поправку до Конституції «сухий

закон» було відмінено». 5.(Нові часи) А основними загрозами прикордонній безпеці УНР у 1918 році вважалися: економічна контрабанда, незаконне ввезення через кордон товарів, зброї та боєприпасів, а також таємне проникнення (здебільшого з території радянської Росії) на територію УНР різних політичних агітаторів та кримінальних елементів. Сучасні акти про боротьбу з контрабандою почали з'являтися у 70-х роках XX ст. З метою протидії митним порушенням, в тому числі контрабанді, у 1977 р. була прийнята Міжнародна конвенція про взаємну адміністративну допомогу у відверненні, розслідуванні та припиненні порушень митного законодавства (Конвенція Найробі). Базуючись на рекомендаціях ВМО та міжнародних угод Конвенція Найробі повною мірою регламентує питання, про взаємну адміністративну допомогу щодо боротьби із порушеннями митних правил, залишаючи при цьому достатньо можливостей для регулювання на рівні регіональних або двосторонніх угод

1.3 Контрабанда наркотичних засобів

Наркоманія є однією з найбільш глобальних і соціально небезпечних проблем людства, і її гострота стає тривожною. Сьогодні в світі немає країни, яка б не стикалася з цією проблемою. Основною причиною масштабного розвитку цього небажаного явища в суспільстві є наявність надприбутків від наркоторгівлі, якими активно користуються організовані злочинні організації та окремі кримінальні елементи . Як відомо, масштаби неконтрольованого обігу наркотичних засобів і психотропів продовжують розширюватися, а нелегальне виробництво, попит і обіг зростає з кожним днем. Одночасне виявлення асоціальних тенденцій потребує застосування відповідних систем контролю на національному та міжнародному рівнях. Основними видами наркотичних засобів, які найчастіше вживаються в Україні, є рослинні препарати місцевого виробництва: макова соломка та похідні коноплі. Сьогодні Україна стала транзитною країною для наркотиків і новим ринком для наркоторговців. Наркотичні засоби, психотропні засоби та їх прекурсори також можуть ввозитися під назвою нових лікарських засобів. Постійно оновлюються нормативні документи та нормативні списки наркотичних засобів. «Комітетом з контролю за наркотиками при Міністерстві охорони здоров'я

України» [8]. Наркотичні речовини споживались населенням різних культур для зняття болю, зміни свідомості, відновлення сил, а також під час релігійних обрядів. Історія використання наркотичних і психотропних речовин сягає кількох тисячоліть до нашої ери. Приклади їх застосування відомі вже близько 5 тисяч років до н.е. на Близькому Сході, де використовували так званий «злак радості», ймовірно, опіумний мак, а також близько 2700 років до н.е. у Китаї у вигляді настою конопель. У європейській культурі наркотики з'являлися внаслідок контактів із віддаленими культурами через торгівлю та війни. Зокрема, під час хрестових походів і завдяки мандрівкам Марко Поло до Сходу у Європі з'явилися опіум і гашиш, а завдяки подорожам європейців до Південної та Центральної Америки — кокаїн і галюциногенні речовини. До початку XX століття наркотичні речовини перебували у вільному обігу, але згодом у світі почали вводити обмеження, що дозволяли їх використання лише в медичних цілях, переважно як знеболювальні засоби. Відомо, що перші поставки героїну та морфію до Європи здійснювала кримінальна організація вірменського походження «Закар'яна», що діяла у Каїрі з 1925 року, маскуючи їх під килими. Сьогодні за оцінками науковців, обсяг нелегального ринку наркотиків у світі становить близько 300 мільярдів доларів США на рік [4].

Однією з ключових складових наркобізнесу є постачання наркотичних засобів з-за кордону, що пояснюється значною різницею в цінах на ці речовини у різних країнах. Ця обставина активно використовується організованими злочинними групами для максимізації прибутків. Транснаціональна торгівля наркотиками характеризується такими рисами:

а) ієрархічною, багатопотоковою структурою зі строгим підпорядкуванням організатору;

б) стабільністю організаційних об'єднань;

в) ретельним плануванням і високим рівнем професіоналізму під час вчинення злочинів;

г) чітким розподілом ролей серед учасників, включно з відбором і вербуванням співучасників;

д) наявністю замаскованих, самоорганізованих зв’язків і високим рівнем конспірації;

є) продуманою підготовкою засобів для виробництва і збуту наркотиків;

ж) активним створенням корумпованих зв’язків у правоохоронних органах;

з) суворою системою дій, пов’язаних з незаконними операціями;

і) монополізацією процесу досягнення поставлених цілей;

к) гострою конкурентною боротьбою, що включає як співпрацю, так і протистояння між злочинними угрупованнями, іноді переходячи в озброєні конфлікти та фізичне знищення через контроль над ринками збуту. Ці фактори сприяють формуванню потужних наркосиндикатів [5].

РОЗДІЛ 2

Аналіз проблем контрабанди

2.1 Аналіз причин та наслідків контрабанди для економіки

Судячи з даних генеральної прокуратури випадки викриття контрабанди росли до 2022 року. Після початку повномасштабного вторгнення РФ до України випадки викриття контрабанди зменшилися, але все ж були. З початку 2023 року спроби переміщення через митний кордон України поза митним контролем знов почали рости. Але на відміну від класичної контрабанди випадки викривання контрабанди наркотичних засобів та прекурсорів зменшувалися, що обумовлено пошуком нових способів переправляти наркотики через кордон. Зараз стало популярним переправа пакунку дроном. Також значно виросла кількіст гуманітарних грузів які ну піддаються обшуку в яких можна перевозити контрабанду. Також може зростати випадки корупції посадових осіб прикордонних митних постів. Основу частину справ до прокуратури передають слідчі органів безпеки тому що статтею 216 процесуального кодексу слідчі органів безпеки здійснюють досудове розслідування за наданими в таблиці статтями [22]. Але ДБР також беруть участь в діловодстві.

Таблиця 2.1

Кримінальні справи що надійшли до прокуратури

Рік	Стаття											
	201				201-1				305			
	Всього	СБУ	ДБР	Інші	Всього	СБУ	ДБР	Інші	Всього	СБУ	ДБР	Інші
2019	112	101	-	11	-	-	-		330	309	-	21
2020	114	110	2	2	11	10	1		234	216	1	17
2021	135	129	4	1	16	15	1		183	165	4	14
2022	60	55	2	3	11	11	-		115	109	2	4
2023	80	75	3	2	19	19	-		113	98	1	14

Джерело: складено автором на основі [18]

Таблиця 2.2

Інформація щодо осіб та проваджень які перебувають у суді

Рік	Кількість проваджень що перебувають на розгляді			Кількість осіб, провадження щодо яких перебували в суді			Кількість розглянутих проваджень		
	Стаття								
	201	201.1	305	201	201.1	305	201	201.1	305
2019	95	0	337	107	0	407	53	0	148
2020	106	3	335	118	3	339	54	3	122
2021	111	10	352	123	10	429	63	6	145
2022	77	8	276	85	10	351	32	3	79

Джерело: складено автором на основі [22].

Судячи з даних судової статистики якщо порівняти кількість осіб, провадження щодо яких перебували в суді та кількість розглянутих проваджень за 305 статтею ККУ можна побачити що велика кількість порушень відбувалося групою лиць. Справ з цієї 305 статті багато, та якщо порівняти кількість проваджень що перебувають на розгляді та кількість розглянутих проваджень за статтями 201, 201-1 та 305, можна бачити що дуже багато надходить проваджень з 305 статті та суд не розглядає їх так багато як за контрабанду.

Таблиця 2.3

Судові рішення по правах за статтями 201,201-1 ККУ

Рік	Всього судових рішень по статі 201,201-1	Форма судового рішення	
		Ухвала	Вирок
2019	134	103	31
2020	155	115	50
2021	187	133	54
2022	140	110	30
2023(січень-листопад)	141	106	35

Джерело: складено автором на основі [6].

Таблиця 2.4

Судові рішення по правах за статтями 305 ККУ

Рік	Всього судових рішень по статі 305	Форма судового рішення	
		Ухвала	Вирок
2019	629	505	124
2020	754	567	187
2021	900	657	243
2022	812	709	103
2023(січень-листопад)	594	509	85

Джерело: складно автором на основі [6].

За таблицями 2.3 та 2.4 також можна побачити велику різницю між судовими рішеннями за статтями 201, 201-1 та 305. Незважаючи на статистику генерального прокурору та зменшення надходження справ до прокуратури за 305 статтею ККУ до суду них надходить багато, та їх надходження збільшується.

Таблиця 2.5

Досудові розслідування

Рік	Досудове розслідування за статтями		
	201	201-1	305
2019	134	0	629
2020	155	5	754
2021	187	5	900
2022	140	3	812
2023	141	4	594

Джерело: складно автором на основі [6].

Діаграма до таблиці 2.5

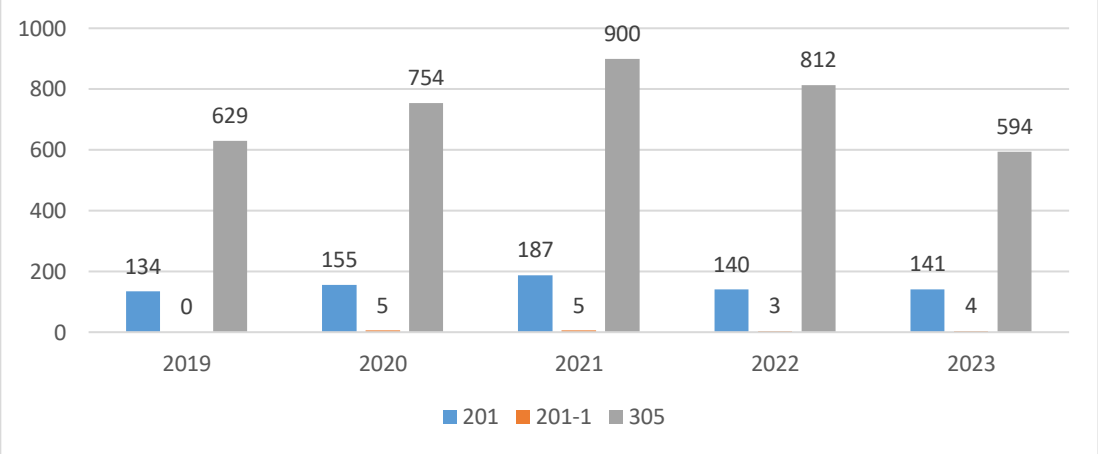

Рис.2.1. Різниця досудових розслідувань за статтями 201, 201-1, 305 ККУ

Джерело: складно автором на основі [6].

На цій діаграмі можна побачити різницю між справами за 201 та 305 статтю
З метою всебічного аналізу, у поняття контрабанди доцільно включати незаконне переміщення через митний кордон України будь-яких товарів, незалежно від того, чи встановлені на них обмеження або заборони, у разі, якщо таке переміщення здійснюється поза митним контролем або з його приховуванням, зокрема шляхом викривленого або неповного декларування. Цей вид загроз посилюється також через діяльність транснаціональних компаній та організованих злочинних угруповань, які використовують кримінальні схеми у зовнішньоекономічній сфері. Як наслідок — значна частина фінансових потоків виводиться з-під оподаткування,

що сприяє зростанню тіньового сектору економіки. У 2018 році легальний зовнішньоторговельний обіг України становив 104,5 млрд доларів США, що відповідає приблизно 80% ВВП країни. Водночас обсяг тіньового імпорту оцінювався в межах 10% ВВП. Надходження до бюджету від зовнішньої торгівлі формуються не лише з митних платежів (які у 2018 році становили 27,1 млрд грн, або 3% доходів державного бюджету), а переважно — за рахунок податку на додану вартість при імпорті. Так, з 374 млрд грн ПДВ, зібраного у 2018 році, 295,4 млрд грн, або 79%, припадало саме на імпорт. У сукупності з митними зборами та імпортним акцизом це забезпечувало близько 40,2%, тобто майже половину усіх доходів державного бюджету України [1].

На діаграмі можна побачити що «у географічному розподілі найбільші порушення у торгівлі спостерігаються з сусідніми державами України по сухопутному кордону та найбільшими торгово-економічними партнерами в зовнішніх відносинах. З рис. 2.2 видно, що найбільшим джерелом поставок контрабанди в Україну є Польща (16,7%), російська федерація (15,7%), Німеччина (9,5%), Угорщина (7,1%) та Китай (3,9%)» [11].

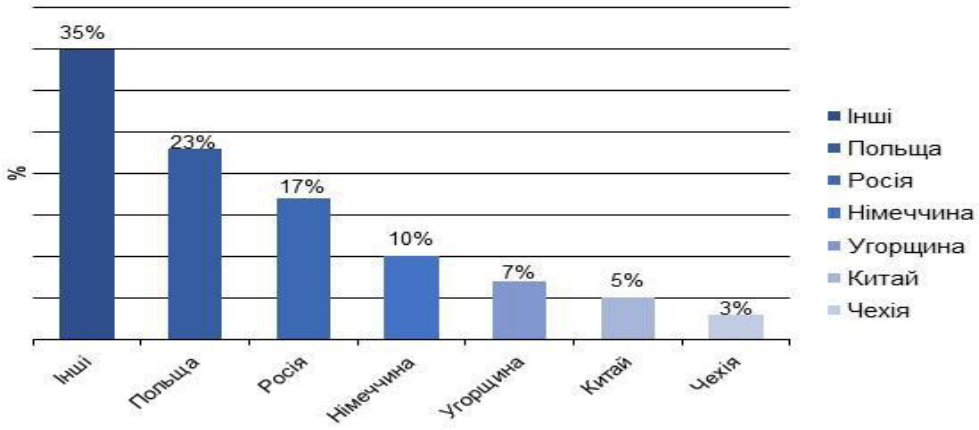

Рис. 2.6. Країни, з яких здійснюється контрабанда в Україну.
Джерело: [11]

Основними факторами, що створюють сприятливі умови для контрабандної діяльності, Однією з актуальних проблем у сфері протидії контрабанді є недостатній рівень координації між правоохоронними та контролюючими органами України та відповідними структурами суміжних держав у частині обміну

інформацією про незаконне переміщення товарів. Це зумовлено відсутністю єдиної інформаційної бази митних органів України та іноземних держав, що ускладнює оперативну взаємодію та реагування. Крім того, певну роль відіграє корупційний чинник — сприяння з боку окремих посадових осіб державних, зокрема митних і правоохоронних органів, переміщенню товарів поза митним контролем в інтересах юридичних або фізичних осіб. Ситуацію також ускладнює недосконаліть і суперечливість законодавства, що регулює питання боротьби з контрабандою та порушення митних правил, зокрема — наявність прогалин у правозастосовній практиці. До чинників, що стимулюють контрабандну діяльність, належать також:
– значна різниця між цінами на окремі групи товарів на внутрішньому та зовнішньому ринках, що створює умови для незаконного переміщення з метою отримання прибутку;
– високий рівень безробіття серед населення прикордонних районів, що підштовхує місцевих мешканців до участі в незаконній діяльності як способу заробітку.[1].

Є декілька схем переправляння контрабанди через кордон

1. «Зеленка». Типовою практикою, яка часто зустрічається в історичних та літературних творах, є незаконне перевезення товарів в обхід митного контролю, використовуючи переваги поганої організації прикордонного контролю чи корупційних відносин. Окрім традиційних «ходоків», сьогодні використовують автотранспорт (особливо автопоїзди на східній ділянці кордону), підземні тунелі, літаки, кораблі (на морській та річковій ділянках кордону). Часто цей механізм використовується для нелегального транспортування сигарет, алкоголю, бурштину в сусідні країни, а також імпорту палива з РФ тощо.
2. «Порожній». Завантажений автомобіль реєструється як порожній.
3. «Заниження кількості товару». Це стосується як імпорту, так і експорту. Суть схеми полягає в тому, щоб сплачувати мита, акцизи та податки на суму, меншу за реальну кількість товару, що перевозиться. Програма не була реалізована лише через корупцію, а й через низький рівень технічної підтримки з боку митниці.

4. «Зареєструвати товар як іншу товарну категорію». Суть плану полягає в тому, що товари при експорті чи імпорті будуть реєструватися як категорія, що не оподатковується (чи не оподатковується) митом і акцизами. Так, наприклад, брендовий одяг може бути оформлений так, щоб він виглядав як лахміття, секонд-хенд. Промислові ліси – як дрова.

5. «Супутній товар». Національна митна служба в жовтні описала практику легального ввезення вживаних автомобілів з країн ЄС із заповненням багажників зайвими товарами, одягом, взуттям та побутовою хімією. В якості спеціального контейнера може використовуватися будь-який великий вантаж з порожниною всередині або великогабаритний вантаж.

6. «Піджак». Суть плану полягає в тому, щоб великі партії вантажів подрібнювати і перевозити громадянами в особистих цілях. Схема є однією з основних схем контрабанди та торгівлі на прикордонних територіях. Однак нею користуються і досить великі компанії. Наприклад, за результатами моніторингу автомобільних пунктів пропуску на західному кордоні країни, співвідношення напівпричепів (фур) до вантажних мікроавтобусів у Волинській області становить 3/2, у Львівській області – 1/2, у Закарпатській області – 3/2 (кордон зі Словаччиною), 3/1 (кордон з Угорщиною), на румунській ділянці – 8:1. При цьому ця частка залишалася незмінною протягом усього періоду моніторингу, як у будні, так і у вихідні дні. Деякі мікроавтобуси курсують до кордону і назад кілька разів на день [2].

2.2 Вплив контрабанди наркотичних засобів

Державна митна служба виклала статистику по запобіганню контрабанді наркотичних засобів в Україну. Митники виявили 834 випадки незаконного переміщення через митний кордон України наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів, що в 1.6 разів перевищує показник 2022 року, коли було виявлено 512 випадків. Митниками було виявлено:

Таблиця 2.6

Джерело: складено автором

Наркотичні речовини			
Форма речовини	Кількість	Ціна грн.	Ціна за грам
Канабіс	109,91кг	51657700	470 грн
Кокаїн	2,31кг	18249000	7.9 тисяч за грам
Таблетки	21439шт	11791450	Екстазі 550 грн за таблетку
Капсули	238шт	2547	Трамадол 270 грн за 30 капсул (ціна в аптеці)
Ампули	3142шт	434853	Морфін 1384 грн за 10 ампул (ціна в аптеці)
Ел. Сигарети	230шт	1710280	7436 грн штука
Цуерки з канабісом	630шт	15246	560 грн пакунок (25 цукерок 80 грам)
		83861076	
Психотропні речовини			
Форма речовини	Кількість	Ціна грн.	
Таблетки	31384	32953200	ЛСД 1050 грн за таблетку
Капсули	49461	853202	Дулоксин 28 капсул 483 гривні (ціна в аптеці)
Ампули	413	10098	Амітрипіліну гідрохлорид 3Н 244,5 грн за 10 ампул (ціна в аптеці)
Рідина	202,33л	нема інформації	
		33816500	

Всього наркотичних засобів було на 833861076 гривень, а психотропних речовин на 33816500 гривень по приблизним розрахункам. Всього 867 мільярдів гривень або 20.66 мільйонів доларі. Самий дорогий наркотичний засіб це кокаїн. Частину цін я знайти не зміг, тому брав з аптек, тому що деякі аптеки продають ці засобі без рецептів, але з приблизною націнкою в 200%.

До 1990-х років нашу територію використовували злочинці для транзиту героїну, кокаїну, канабісу та інших наркотиків, вироблених у країнах Золотого трикутника та Золотого півмісяця, а також в Афганістані та Пакистані. Нині, в умовах становлення вільних ринкових відносин, міжнародні угруповання наркоторгівлі прагнуть відкрити нові шляхи (наркотрафіку), використовуючи переваги зручного геополітичного розташування України [18].

Рис. 2.7

Транзитні маршрути контрабанди через Україну

Джерело: [5]

Злочинні шляхи контрабанди наркотиків пролягають майже через усі сусідні з Україною країни. Основними постачальниками заборонених препаратів є: Польща, Угорщина, Молдова, Німеччина, Нідерланди, Панама та Колумбія. [18].

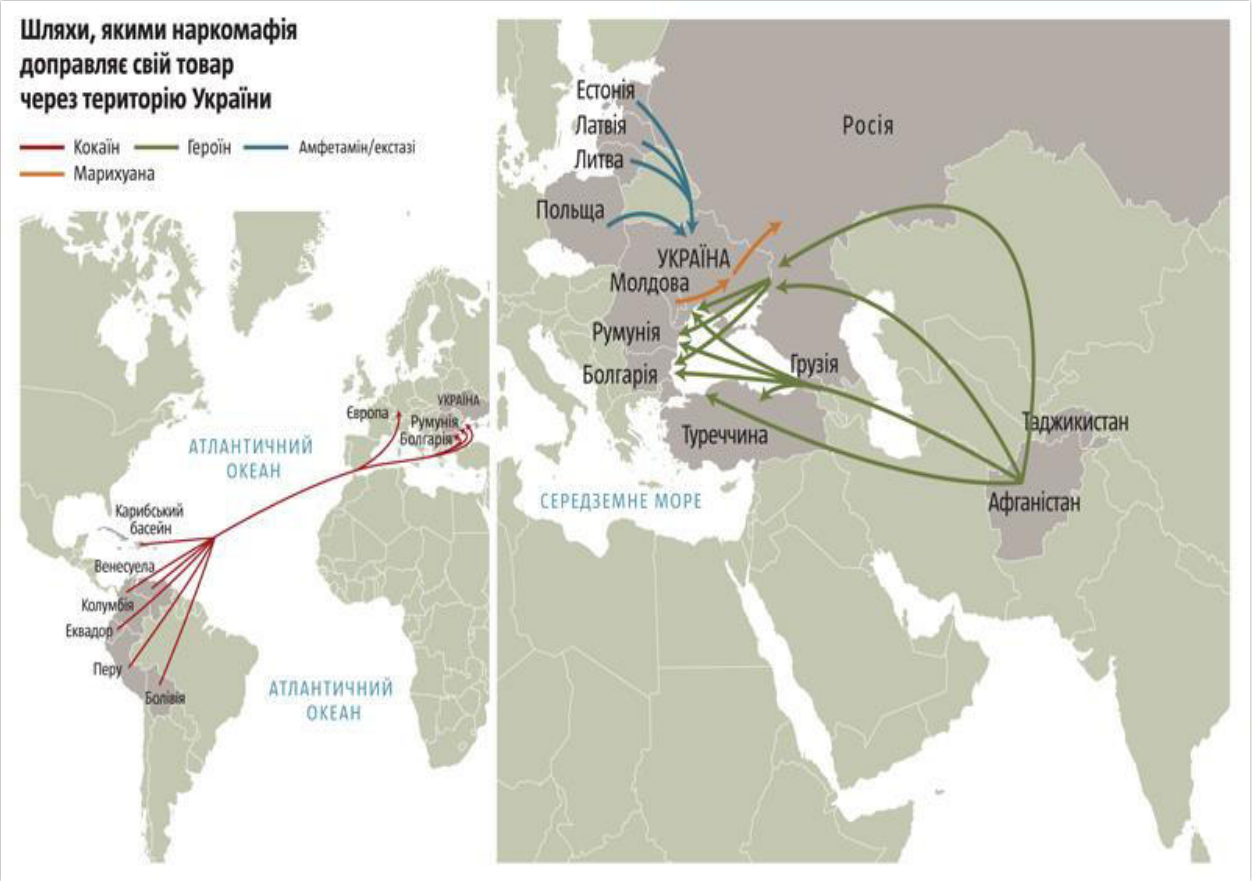

Рис. 2.8

Транзитні маршрути контрабанди через Україну до Європи

Джерело: [5]

У межах цього дослідження варто зосередити увагу на звіті американського Бюро міжнародного контролю за обігом наркотиків за 2018 рік щодо ситуації в Україні. У документі зазначається, що, попри те що Україна не входить до основних країн-виробників наркотичних речовин, її географічне розташування включає кілька ключових маршрутів незаконного переміщення наркотиків у напрямку Західної Європи, що підвищує її вразливість як транзитної зони. Завдяки наявності багатьох портів у Чорному та Азовському морях, значних річкових шляхів, а також через слабкий контроль північних і східних кордонів, територія України є привабливою для перевізників заборонених речовин, що спрямовуються до країн Євросоюзу. Героїн, зокрема, проходить територією України після транспортування з Афганістану через Росію, Кавказький регіон і Туреччину. Кокаїн із Південної

Америки доставляється морем та авіатранспортом до українських портів і аеропортів, звідки поширюється на внутрішній ринок і далі — до країн ЄС. Злочинні угруповання, які здійснюють протиправну діяльність у сфері обігу наркотиків на території Європи, мають складну й багаторівневу організацію. Для реалізації таких злочинів вони залучають спеціалістів із різних галузей. Наприклад, досвідчених майстрів — слюсарів і столярів — для облаштування прихованих відсіків, у яких зберігають наркотики з метою нелегального переміщення через державні кордони. Експертів у сфері логістики та митного оформлення залучають до підбору найзручніших маршрутів і підставного вантажу. Психологи працюють над тим, щоб вербувати кур'єрів для перевезення наркотиків, тоді як юристи надають допомогу в ухиленні від правової відповідальності. Спеціалісти у фізиці та хімії беруть участь у процесі синтезу наркотичних речовин.

Невеликі обсяги наркотиків зазвичай транспортують контрабандно — приховуючи у внутрішніх порожнинах людського тіла або серед особистих речей пасажирів. Таку тактику використовують організовані злочинні мережі, що мають широкі зв’язки, як на національному, так і на міжнародному рівні. Кур’єри, яких у кримінальному середовищі називають «мулами», перед проходженням контролю на кордоні проковтують або ховають у тілі спеціально запечатані капсули з наркотичними речовинами. Попри постійне вдосконалення цієї методики (зокрема, створення компактних контейнерів, що не виявляються рентгеном), медичне обстеження черевної порожнини з використанням рентгену залишається ефективним способом виявлення таких випадків і може бути використане як доказ у суді. [18]

У 2018 році був підписаний Меморандум про взаєморозуміння між Державною прикордонною службою України та Управлінням Організації Об’єднаних Націй з питань наркотиків і злочинності. Таким чином, Україна долучилася до глобальної системи контролю за незаконним обігом наркотичних речовин, зброї та підробленої продукції. Цей Меморандум є частиною ініціатив ООН, спрямованих на боротьбу з транснаціональною організованою злочинністю.

Як відомо, одним із ключових напрямів державної політики України у сфері протидії наркозлочинності є запровадження системного та дієвого комплексу заходів щодо запобігання незаконному обігу наркотиків і контрабанді психоактивних речовин. Серед пріоритетних завдань правоохоронних структур у цій галузі — впровадження сучасних технологій для збору даних про факти продажу наркотиків, зокрема через мережу Інтернет, а також виявлення методів прихованого переміщення, маскування й виготовлення заборонених речовин. Водночас варто визнати, що нинішні дії державних органів та правоохоронців не є достатніми для реального зниження рівня наркозлочинності. Контрабанда наркотичних засобів зберігає значний масштаб. Більше того, ця діяльність часто є складовою частиною міжнародних злочинних мереж, а в окремих випадках здійснюється за допомогою або сприяння посадових осіб у силових структурах. Іноді навіть судді свідомо перешкоджають винесенню справедливих вироків злочинцям.

Таким чином, боротьба з контрабандою наркотиків потребує комплексного вирішення — включаючи науково обґрунтовані підходи, оновлення законодавчої бази та впровадження регулярних превентивних заходів правоохоронними органами [18].

Розділ 3

3.1 Реформи контрабандного законодавства

Контрабанда є однією з найбільш небезпечних загроз економічній безпеці держави. Вона спричиняє значні фінансові втрати бюджету, сприяє тіньовій економіці та створює загрози національній безпеці. Ефективна протидія цьому явищу вимагає використання широкого спектра заходів, серед яких важливу роль відіграє оперативно-розшукова діяльність (ОРД). Надання митним органам прав ОРД є важливим кроком у вдосконаленні внутрішнього управління системою протидії контрабанді.

Обмеженість прав митних органів часто ускладнює своєчасне виявлення та документування злочинних схем. Через це контрабандисти користуються прогалинами в системі контролю для нелегального переміщення товарів. Надання прав ОРД для митниці могло б вирішити цю проблему. Митниця б мала свої оперативні підрозділи для боротьби з контрабандою, що дозволило би розробляти злочинні угрупування які займаються контрабандою, також скоріше реагувати та оформлювати злочини за статтями 201,201-1,201-3,201-4,305. Співпраця з іншими правоохоронними органами хоч і важлива, проте має затримки, що знижує оперативність реагування. У багатьох випадках інформація втрачає свою актуальність на момент передачі митним органам.

Переваги надання прав ОРД митниці це:

1. **Підвищення оперативності**: Митні органи отримують змогу швидко збирати необхідну інформацію для викриття злочинних схем без залежності від інших відомств.
2. **Покращення аналітичної роботи**: Оперативна інформація дає можливість будувати профілі ризиків та прогнозувати нові способи контрабанди. Наприклад, митниця зможе своєчасно реагувати на використання нових транспортних схем або прихованих методів перевезення заборонених товарів.
3. **Комплексний підхід**: Митниця зможе діяти не лише як орган контролю, а й як активний учасник у виявленні контрабандних схем ще на стадії їх підготовки. Завдяки цьому можна зменшити кількість нелегальних потоків товарів.

Практичні аспекти реалізації

1. Створення спеціальних підрозділів у складі митних органів, наділених правами ОРД. Такі підрозділи матимуть можливість вести оперативно-розшукову діяльність, що дозволить викривати організовані групи контрабандистів.

2. Підготовка та перепідготовка кадрів з урахуванням специфіки оперативної роботи. Це дозволить митним працівникам ефективно застосовувати методи ОРД та виявляти новітні способи контрабанди.
3. Запровадження сучасних технологій для збору, обробки та аналізу інформації. Використання систем штучного інтелекту, баз даних та інших інструментів підвищить ефективність виявлення незаконних схем.

Правове забезпечення

1. Необхідно прийняти відповідні законодавчі акти, що регламентують права митних органів на проведення ОРД. Законодавство повинно чітко визначати порядок проведення оперативних заходів, забезпечуючи баланс між ефективністю контролю та дотриманням прав громадян.
2. Важливо розробити механізми взаємодії між митними органами та іншими правоохоронними структурами для обміну інформацією та координації спільних дій.

   Надання митним органам прав ОРД є обґрунтованим кроком, який дозволить не лише посилити ефективність протидії контрабанді, а й удосконалити внутрішню структуру управління в системі митної служби. Це забезпечить швидкість реагування, покращення аналітичної роботи та ефективне виявлення організованих злочинних схем на кордоні. Такий комплексний підхід дозволить забезпечити стабільний розвиток економіки та захист національних інтересів України.

Я пропоную надати права на ОРД не всій митниці, а окремому департаменту по боротьбі з контрабандою та порушенням митних правил.

Окрема проблема це перенавчання працівників. Є відділи де працює по 5 людин, і навіть якщо відправляти по 25% відділу на навчання, буде залишатися мала кількість працівників, на яких ляже ще функції тих, хто поїде на навчання. Тому

для початку я пропоную збільшити кількість працівників департаменту, а потім вже проводити навчання.

Ще один аргумент для надання митниці прав ОРД, це можливе закінчення війни. 62% кордонів України це Білорусь та РФ. З РФ не все так однозначно, на мою думку є 2 розвитки подій.

Варіант 1: Відновлення економічних відносин, торгівлі, пунктів перетину кордону, через які може йти як товарна контрабанда так і звичайна. Також Україна до війни була транзитною країною для наркотрафіку, з РФ через нас наркотичні речовини з Близького Сходу йшли до Європи. Тому у митниці буде багато роботи на цій частині кордону, а особливо у департаменту боротьби з контрабандою та порушенням митних правил. Тут можна спрогнозувати ті ж самі події що з 2014 року. Перенасичення регіону зброєю, якою будуть торгувати.

Варіант 2: Відновлення економічних відносин не відбувається, торгівля не відновлюється, можливий лише пропуск громадян, які також будуть намагатися перевозити предмети контрабанди.

Навіть якщо не буде нормалізації відносин з РФ, залишається Білорусь. На торгівлю з РБ немає ніяких заборон, тому східні сусіди можуть поставляти зброю та вибухівку до України через РБ для розташування ситуації у країни.

Через війну незареєстрованної зброї багато і в самі Україні, її можуть вивозити в напрямку ЄС, або з портів Одеси, тому надання митниці прав ОРД полегшить контроль над такими ситуаціями.

Ще одна моя пропозиція це повернути GPS пломби на вантажі. Оновлення системи контролю за переміщенням вантажів шляхом повернення пломб із GPS-модулями має суттєві переваги, особливо у зв'язку з впровадженням системи NCTS.

1. Прозорість і контроль у реальному часі - GPS-пломби дозволяють митним органам відстежувати переміщення вантажів у режимі онлайн. Це забезпечує: виявлення відхилень від затвердженого маршруту,
контроль за несанкціонованими зупинками чи спробами маніпуляцій із вантажем, можливість миттєвого реагування на підозрілі дії.
Наприклад, якщо транспортний засіб різко змінює напрямок або зупиняється в незапланованій точці, митна служба може швидко зреагувати, що мінімізує ризик контрабанди чи крадіжки.

2. Підвищення безпеки та боротьба з контрабандою
GPS-пломби ускладнюють будь-які спроби підміни товару чи порушення умов перевезення. У разі несанкціонованого відкриття пломби митні органи отримують миттєве сповіщення, що значно покращує контроль.
3. Спрощення та прискорення митних процедур
GPS-пломби можуть значно скоротити кількість фізичних перевірок на кордоні. Якщо митники бачать, що транспортний засіб дотримувався маршруту та не було спроб відкрити пломбу, їм немає потреби здійснювати додатковий огляд. Це знижує черги на кордонах і прискорює обробку транзитних вантажів.
4. Підвищення довіри до митної системи
Використання GPS-пломб демонструє прозорість і відкритість контролю за товарами. Це сприяє покращенню репутації України в міжнародній логістиці та підвищує довіру до української митниці серед європейських партнерів.
5. Інтеграція з системою NCTS
NCTS передбачає контрольоване переміщення товарів у межах митної території ЄС та країн-учасниць. GPS-пломби ідеально доповнюють цю систему, адже забезпечують безперервний моніторинг та підтвердження

доставки вантажів у пункт призначення без порушень. Це зменшує ризики шахрайства та покращує швидкість обміну інформацією між митними органами різних країн.

6. Економічний ефект

Зменшення випадків контрабанди сприяє збільшенню надходжень до бюджету.

Прискорення логістичних процесів дозволяє бізнесу економити кошти на простоях і забезпечує своєчасну доставку товарів.

У сучасних умовах глобалізації та економічної нестабільності питання контролю за митним кордоном України набуває особливої актуальності. Аналіз новин, опублікованих у телеграм-каналі Державної митної служби України, свідчить про значну кількість порушень митних правил на суми, що коливаються від 3 500 000 до 4 000 000 гривень. У зв'язку з цим виникає необхідність перегляду чинного законодавства, а саме зниження порогу товарної контрабанди, передбаченого статтею 201-3 Кримінального кодексу України, з 7 500 000 гривень до 4 000 000 гривень. Проведений аналіз інформації, оприлюдненої митною службою у 2023-2024 роках, показав, що значна частина випадків незаконного переміщення товарів через кордон відбувається на суми, що не досягають встановленого порогу в 7 500 000 гривень, але суттєво перевищують 3 500 000 - 4 000 000 гривень. При цьому такі порушення завдають серйозної шкоди економічним інтересам держави та сприяють процвітанню тіньової економіки.

Наприклад, було виявлено спроби контрабанди:

мобільних телефонів на суму 3 700 000 гривень;

ювелірних виробів вартістю 3 850 000 гривень;

брендового одягу на суму 3 600 000 гривень.

Такі випадки є непоодинокими, що свідчить про потребу в законодавчому посиленні контролю над порушеннями, які сьогодні не підпадають під визначення кримінальної відповідальності через високий поріг у 7 500 000 гривень.

Аргументи на корсить зниження порогу товарної контрабанди :

1. **Покращення ефективності митного контролю:** Зменшення порогу дозволить митникам активніше реагувати на порушення, які сьогодні залишаються без належного кримінального переслідування.
2. **Запобігання поширеним схемам ухилення:** Зловмисники нерідко цілеспрямовано дроблять великі партії товарів на менші, щоб уникнути кримінальної відповідальності. Зниження порогу допоможе виявляти такі маніпуляції.
3. **Підвищення доходів до державного бюджету:** Посилення відповідальності за незаконне переміщення товарів на середні суми сприятиме зменшенню контрабандних схем, що призведе до зростання митних надходжень

3.2 Шляхи контрабанди наркотичних засобів

Слід зазначити, що є вісім основних маршрутів, через які здійснюється контрабанда наркотичних засобів, серед них:

1. «Балканський маршрут: починається у Південно-Західній Азії, проходить через території Ірану та Туреччини, а потім поділяється на дві гілки, які пролягають через Балкани: Перша з них, яку називають «Північна дорога», пролягає через Болгарію-Румунію-Угорщину-Австрію-Німеччину. Друга гілка – «Південна дорога» – морем через Туреччину та Грецію має вихід до Італії» [3]. Організаторами даного контрабандного каналу через територію України виступають, як правило, особи з афганської, пакистанської та китайської громад в м. Одеса, м. Кишинів (Республіка Молдова), м. Бухарест (Румунія), м. Стамбулі (Туреччина), а також кримінальні структури України, Молдови, Туреччини. Перевізниками, в більшості випадках, є водії вантажних автомобілів – громадяни Туреччини, Молдови, Румунії та України, які здійснюють вантажні перевезення на регулярних та нерегулярних маршрутах» [4].

2. Північно-Чорноморський маршрут також має два відгалуження, й обидва вони починаються в Афганістані. Перший маршрут далі пролягає територією країн Центральної Азії до ринків Західної Європи через Російську Федерацію (далі – РФ), Україну, Білорусь та Республіку Польща. Другий маршрут «з Афганістану проходить через Іран, Азербайджан, Вірменію, Грузію, Росію, звідки пролягає до країн Західної Європи» [5].

3. «Східно-Середземноморський маршрут: розпочинається в портах Пакистану та пролягає до ринків Західної Європи через Індійський океан, Червоне море, Суецький канал, південну частину острова Кіпр» [5].

4. «Циганський маршрут: а) наркотики виробляються кустарним способом в Україні (у місцях компактного проживання громадян України циганської національності), направляються автомобільним транспортом для продажу в Білорусі та РФ (напрямки: м. Житомир-Гомель (Білорусь), м. Луганськ, Ростов-на-Дону, Шахтинськ (РФ)) через пункт пропуску на українo-білоруському

державному кордоні «Виступовичі-авто», на україно-російському державному кордоні – «Ізварине», «Довжанський»» [5].

5. Албанський маршрут: «починається (виробництво наркотиків) у регіонах із компактним проживанням албанської діаспори в країнах Балканського півострова (Албанія, Македонія, Боснія і Герцеговина), далі через Румунію, Угорщину наркотики переміщуються автомобільним транспортом в Україну через п/п на україно-румунському кордоні «Дякове», «Порубне», на україноугорському кордоні – «Вилок», «Лужанка», «Косине», «Дзвінкове», де після їх розподілу в албанських діаспорах у регіонах України морським або повітряним транспортом доставляються наркокур'єрами до Туреччини або залізничним – до РФ» [5].

6. «Місцевий кримінальний маршрут: найбільш розвинений вид злочинної діяльності (пов'язаний з наркобізнесом) – через державний кордон на Північному Сході та Півдні України, Перевезення здійснюють дрібні наркокур'єри через автомобільні та залізничні пункти пропуску на україноросійському та україно-молдовських кордонах» [5]

Що стосується нашої держави, то протягом 2020 року прикордонники спільно із взаємодіючими органами «виявили 606 кілограмів наркотиків. З них – майже 460 кг кокаїну, близько 80 кг марихуани, понад 30 кг конопель, близько 26 кг наркотичних лікарських засобів та інші речовини рослинного й синтетичного походження» [4]. Зазначається, що найрезультативнішим стало перекриття потоків на морському напрямку: в портах вилучено близько 450 кг кокаїну. Майже 60 кілограмів наркотиків виявили на кордоні з Росією (у 2019 р. – 22 кг). Із них близько 50 кг – марихуана та понад 9 кг – кокаїн [5].

Слід відзначити, що за останні роки «глобальний ринок наркотиків пережив серйозні зміни. Зокрема, відмічається суттєве зростання виробництва та попиту на синтетичні наркотики. Виробництво і обіг синтетичних наркотиків, таких як амфетамін, метамфетамін, екстазі і ЛСД пігулки є глобальним і постійно змінним явищем. На відміну від героїну чи кокаїну, виробництво не обмежується якою-небудь конкретною виробничою зоною. Підпільні лабораторії можуть знаходитися в будь-якому місті світу, де основні хімічні речовини можуть легко доставлятись

до місць призначення. Торгівля синтетичними наркотиками, є багатоплановою з точки зору наявності хімічних речовин-прекурсорів, виробничого обладнання (складне, саморобне), досвіду та здійснення переміщення готової продукції. Нові синтетичні наркотики, розроблюються добре підготовленими фахівцями, щоб обійти існуючі національні закони. Вони є предметом стурбованості для всіх міжнародних правоохоронних органів» [4].

Протягом останніх років наркоситуація в Україні характеризується активізацією використання України міжнародними наркокартелями для незаконного виробництва наркотичних засобів та українських прекурсорів, а також участю наших громадян у збуті та перевалці наркотиків. З огляду на геополітичне розташування України, територія країни дедалі частіше використовується не лише як транзитний коридор для перевезення наркотиків, а й як новий ринок їх збуту. Основними напрямами надходження наркотичних засобів в Україну залишаються: кокаїн — із країн так званого «Золотого трикутника», амфетамін, екстазі та ЛСД — із країн Західної Європи, а ефедрин — із Румунії, Молдови та Болгарії. Найпоширенішими способами контрабандного переміщення наркотиків через державний кордон є схованки, спеціально обладнані в транспортних засобах (у тому числі тягачах) і вантажах; уміле маскування в особистих речах або побутових передачах; приховування наркотиків у дозволених до переміщення товарах (як-от продукти в металевих упаковках, деревина, інші промислові вироби); використання конструктивних особливостей транспортних засобів; переміщення поза офіційними пунктами пропуску. Гашиш найчастіше перевозять у легкових автомобілях і мікроавтобусах, які попередньо переобладнані на станціях техобслуговування (влаштовуються подвійне дно, тайники в стінках, бензобаках, запасних колесах тощо). У випадках контрабанди героїну застосовують маскування у батарейках, газових і аерозольних балонах, касетах, аркушах паперу, просочених наркотиком, які потім пресують і ховають у валізи або фальшиві шматки мила. Кокаїн часто перевозять у подвійному дні валіз, банках із-під напоїв чи кави, касетах тощо. Окрему загрозу становить перевезення наркотиків усередині тіла людини — наркотичні речовини закладаються в презервативи або гумові напальники,

змащуються вазеліном і ковтаються після зав’язування шовковою ниткою; для уникнення пошкодження упаковки приймаються препарати для зниження кислотності шлунку [11].

3.3 Удосконалення внутрішнього управління

Внутрішнє управління є фундаментальною складовою ефективної роботи митного органу в сфері протидії контрабанді. У сучасних умовах розвитку митної справи особливої актуальності набуває не просто наявність систем управління ризиками або антикорупційних механізмів, а їх грамотна інтеграція, якісна реалізація та підтримка ефективної взаємодії між усіма ланками управління.

Першочерговим напрямом удосконалення є посилення оперативно-аналітичної складової. У зв’язку з тим, що митні органи поки не мають права на проведення оперативно-розшукових заходів, значну увагу слід приділити збору первинної інформації з відкритих джерел, аналізу логістичних маршрутів, профілюванню учасників ЗЕД, а також тісній співпраці з іншими правоохоронними структурами. Важливо активніше застосовувати сучасні аналітичні інструменти, зокрема інструменти Big Data, геоаналітики, автоматизовані системи візуалізації товаропотоків, що дозволяють швидше виявляти аномальні переміщення товарів. Це дозволяє створювати профілі ризику та виявляти приховані зв’язки між учасниками потенційних схем.

Ключовою залишається робота з персоналом. Підвищення кваліфікації працівників, орієнтоване на аналітичні методи, а також регулярна ротація кадрів та запровадження внутрішньої оцінки персоналу сприяють зниженню корупційних ризиків та забезпеченню стабільності роботи.

У сфері внутрішньої координації варто впровадити єдину оперативну інформаційну систему обміну даними між підрозділами митниці, а також налагодити чіткий протокол передачі сигналів про ризики та координації спільних дій.

Не менш важливим є питання оцінки ефективності внутрішнього управління. Запровадження системи ключових показників ефективності (KPI), які враховують

не лише кількість виявлених правопорушень, а й кількість попереджених схем, аналітичну активність підрозділів, дозволить об’єктивно оцінити якість роботи. Особливу увагу слід звернути на взаємодію з іншими державними структурами, зокрема з СБУ, ДПСУ, ДБР, Національною поліцією. Це повинно реалізовуватись не лише через обмін інформацією, а й через проведення спільних міжвідомчих нарад, підписання меморандумів та створення постійно діючих робочих груп. Завершальним напрямом є актуалізація нормативно-методичної бази, яка повинна відповідати сучасним загрозам. Доцільно переглянути внутрішні інструкції, розробити методичні посібники з прикладами виявлених схем, алгоритмами дій для співробітників та чітким розподілом відповідальності.

У таблиці 3.1 наведено зведену інформацію про основні напрями удосконалення внутрішнього управління боротьбою з контрабандою в митному органі.

Таблиця 3.1

Удосконалення внутрішнього управління боротьбою з контрабандою

№	Напрям удосконалення	Конкретні заходи
1	Посилення оперативно-аналітичної роботи	- Збір первинної інформації з відкритих джерел, через взаємодію з іншими органами - Аналіз схем і маршрутів переміщення ризикових товарів
2	Застосування сучасних аналітичних інструментів	- Big Data, геоаналітика, візуалізація товарних потоків - Побудова профілів ризику
3	Професійна підготовка та ротація кадрів	- Курси з аналітичної роботи та профілювання - Регулярна ротація та оцінка персоналу
4	Удосконалення контролю результативності	- Введення якісних KPI (попереджені схеми, рівень втручання, аналітична ефективність)
5	Взаємодія з правоохоронними структурами	- Обмін інформацією з СБУ, ДПСУ, ДБР - Спільні робочі наради, підписання Меморандумів
6	Актуалізація нормативно-методичної бази	- Актуалізація інструкцій - Видання внутрішніх методичних збірників з прикладами реальних кейсів

Джерело: складено автором

Таблиця 3.2

Удосконалення внутрішнього управління боротьбою з контрабандою при наданні прав на ОРД

№	Напрям удосконалення	Конкретні заходи
1	Застосування ОРД	Збір оперативної інформації Робота під прикриттям Використання агентурних джерел
2	Використання GPS-пломб	Контроль маршрутів та зупинок вантажів Автоматичне сповіщення про відхилення від маршруту
3	Поглиблення аналітичної роботи	Створення карт ризиків і логістичних схем
4	Підвищення професійної підготовки кадрів	Спеціальні курси щодо використання GPS-контролю Підвищення кваліфікації після надання прав на ОРД
5	Взаємодія з іншими правоохоронними структурами	Проведення спільних ОРД заходів - Взаємний доступ до оперативних баз і спільних каналів зв’язку
6	Контроль ефективності та прозорості	Оцінка результатів ОРД за конкретними показниками
7	Актуалізація нормативно-методичної бази	Розробка інструкцій з ОРД

Джерело: складено автором

Висновки

Контрабанда становить серйозну економічну, фінансову, екологічну та соціальну загрозу для України. Вона негативно впливає на державу з кількох ключових напрямків:

Економічний аспект: Контрабанда призводить до значних втрат державного бюджету через несплату митних зборів та податків. За оцінками експертів, щорічні втрати українського бюджету через контрабанду становлять близько 10% від ВВП. Також це явище може деформувати ринок, адже контрабандні товари часто продаються за зниженими цінами, що ставить у невигідне становище легальний бізнес, сприяючи його закриттю та зростанню безробіття. Фінансова загроза: Контрабанда може слугувати засобом фінансування тероризму та інших злочинних угруповань. Наприклад, контрабанда наркотиків є ключовим джерелом доходів для наркокартелів.иЕкологічний аспект: Контрабанда може завдати шкоди довкіллю, особливо у випадках нелегального переміщення товарів, небезпечних для екосистеми. Наприклад, незаконна вирубка лісу призводить до екологічних катастроф та знищення природних ресурсів. Соціальний аспект: Контрабанда сприяє зростанню злочинності, оскільки учасники незаконних схем часто вдаються до насильства та інших кримінальних методів для досягнення своїх цілей.

Рекомендації

Для посилення боротьби з контрабандою в Україні доцільно вжити такі заходи: Підвищення розмірів штрафів та термінів позбавлення волі за контрабанду. Це допоможе посилити відповідальність громадян за участь у таких злочинах. Удосконалення законодавства, яке регулює переміщення товарів через кордон. Чіткі та зрозумілі правила сприятимуть зменшенню можливостей для здійснення контрабанди. Розробка ефективної системи контролю за перетином кордону. Це допоможе виявляти та запобігати незаконним операціям з переміщення товарів. Розвиток міжнародного співробітництва в боротьбі з контрабандою. Обмін досвідом та інформацією з іншими країнами дозволить Україні ефективніше протистояти цьому явищу. Національної безпеки: Нелегальне переміщення зброї та боєприпасів може використовуватися для терористичних актів. Здоров'я населення:

Контрабанда наркотиків та інших шкідливих речовин може мати катастрофічні наслідки для громадського здоров'я. Соціальної стабільності: Контрабанда може спричиняти зростання бідності та соціальної нерівності. Контрабанда залишається однією з найбільших проблем України, яка потребує комплексного підходу для її подолання

СПИСОК ВИКОРОСТАННИХ ДЖЕРЕЛ

1) https://lexinform.com.ua/dumka-eksperta/problema-kontrabandy-v-ukrayini-yak-zminyty-systemu-protydiyi/
2) Ukraine institute for the future, доповідь №3 2020.

   URL:https://www.nicontrabandi.org.ua/sites/default/files/2023-11/UIF%20%D0%9A%D0%BE%D0%BD%D1%82%D1%80%D0%B0%D0%B1%D0%B0%D0%BD%D0%B4%D0%B0%20%D1%82%D0%B0%20%D0%BF%D1%80%D0%B8%D0%BA%D0%BE%D1%80%D0%B4%D0%BE%D0%BD%D0%BD%D1%96%20%D1%82%D0%B5%D1%80%D0%B8%D1%82%D0%BE%D1%80%D1%96%D1%97%202020.pdf

3) Андрій Турій «Переміщення через митний кордон України поза митним контролем або з приховуванням від митного контролю лісоматеріалів або пиломатеріалів цінних та рідкісних порід дерев,лісометріалів необроблених, а також інших лісоматеріалів, заборонених до вівезення за межі митної території України» 2021 URL: https://turii.com.ua/publikatsii/peremishhennya-cherez-mitnij-kordon-ukraini-poza-mitnim-kontrolem/
4) Богдан Шаталюк, Тетяна Ніколаєнко «Контрабанда наркотичних засобів як глобальна міжнародна загроза» Вісник Національної академії Державної прикордонної служби України, Хмельницький, 2019 URL:
5) Владислав Карелін «Запобігання контрабанді наркотичних засобів» Підприємництво,господарство і право. С 226-229 2021 URL: http://pgp-journal.kiev.ua/archive/2021/2/41.pdf
6) Державний судовий реєстр
   URL: https://reyestr.court.gov.ua/
7) Закон України «Про Державний бюджет України на 2024 рік» Відомості Верховної Ради України від 09.11.2023 № 3460-IX
   URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3460-20#Text
8) Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо збереження українських лісів та запобігання незаконному вивезенню необроблених лісоматеріалів» Відомості Верховної Ради України від 06.09.2018 № 2531-VIII

Дата оновлення: 06.09.2018 URL:https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2531-19#Text

9) Закон України «Про внесення змін до Закону України "Про обіг в Україні наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів і прекурсорів» Відомості Верховної Ради України від 08.07.1999 № 863-XIV
Дата оновлення: 01.09.2001 URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/863-14#Text
10) Закон України «Про особливості державного регулювання діяльності суб'єктів підприємницької діяльності, пов'язаної з реалізацією та експортом лісоматеріалів» Відомості Верховної Ради України від 08.09.2005 № 2860-IV
Дата оновлення: 24.10.2020 URL:https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2860-15#Text
11) І.В. Берестов, Т.Т. Берестова «Контрабанда та порушення митних правил» УкрДЗТ, Харків, 2015, с 5-15 URL: http://lib.kart.edu.ua/bitstream/123456789/2905/1/%D0%9A%D0%BE%D0%BD%D1%81%D0%BF%D0%B5%D0%BA%D1%82%20%D0%BB%D0%B5%D0%BA%D1%86%D1%96%D0%B9.pdf
12) Каменський Д.В «Контрабанда як протиправне посягання на засади ринкової моделі економіки в Україні: деякі актуальні питання» Науковий вісник Ужгородського Національного Університету, Ужгород, 2023, с. 155-159 URL: http://visnyk-pravo.uzhnu.edu.ua/article/view/284133/278272
13) «Контрабанда як загроза фінансовій безпеці України»
14) «Кримінальний кодекс України» Відомості Верховної Ради України від 05.04.2001 № 2349-III
Дата оновлення: 24.10.2024. URL:https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text
15) «Кримінальний процесуальний кодекс України» Відомості Верховної Ради України від 13.04.2012 № 4651-VI
Дата оновлення: 24.10.2024 URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text

16) «Митний кодекс України» : Відомості Верховної Ради України від 13.03.2012 № 4495-VI
Дата оновлення: 19.10.2024. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4495-17#Text

17) Науково-практичний коментар Кримінального кодексу України том 2 Розділ VII Злочини у сфері господарської діяльності (ст. 199-235)

18) Нікіфорчук Д.Й «Протидія злочинності:Проблеми теорії та практики», Науковий вісник Національної академії внутрішніх справ 2019. URL:https://lawscience.com.ua/web/uploads/pdf/SJNAIA_2019_24(2)_41-48.pdf

19) Офіс генерального прокурору-статистика
URL: https://gp.gov.ua/

20) Передало Х.С. Стасів Н.В. «Боротьба з контрабандою як один з методів забезпечення економічної безпеки держави, Національний університет» “Львівська політехніка” 2016, с.209 URL: https://ena.lpnu.ua:8443/server/api/core/bitstreams/5b1aecce-1954-49a5-8616-5985a134e02f/content

21) «Пленум верховного суду про судову практику у справах про контрабанду та порушення митних правил» Постанова 03.06.2005
Дата оновлення: 30.05.2008 URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0008700-05#Text

22) Судова влада України-статистика
URL: https://court.gov.ua/

Додатки

Додаток А

Об’єкти контрабанди

Стаття	Об’єкти	Способи переміщення
201	культурні цінності, отруйні, сильнодіючі, вибухові речовини, радіоактивні матеріали, зброя або боєприпаси (крім гладкоствольної мисливської зброї або бойових припасів до неї), частин вогнепальної нарізної зброї, а також спеціальні технічні засоби негласного отримання інформації	переміщення через митний кордон України поза митним контролем або з приховуванням від митного контролю
201-1	Ліс кругляк та цінні та рідкісні породи дерев прописані у законі України “про особливості державного регулювання діяльності, пов’язаної з реалізацією та експортом лісоматеріалів	
201-3	Товари(крім підакцизних та електричної енергії)	
201-4	Підакцизні товар(крім електричної енергії)	
305	Наркотичні засоби, прекурсори,психотропні речовини	

Сформовано автором на основі [13]

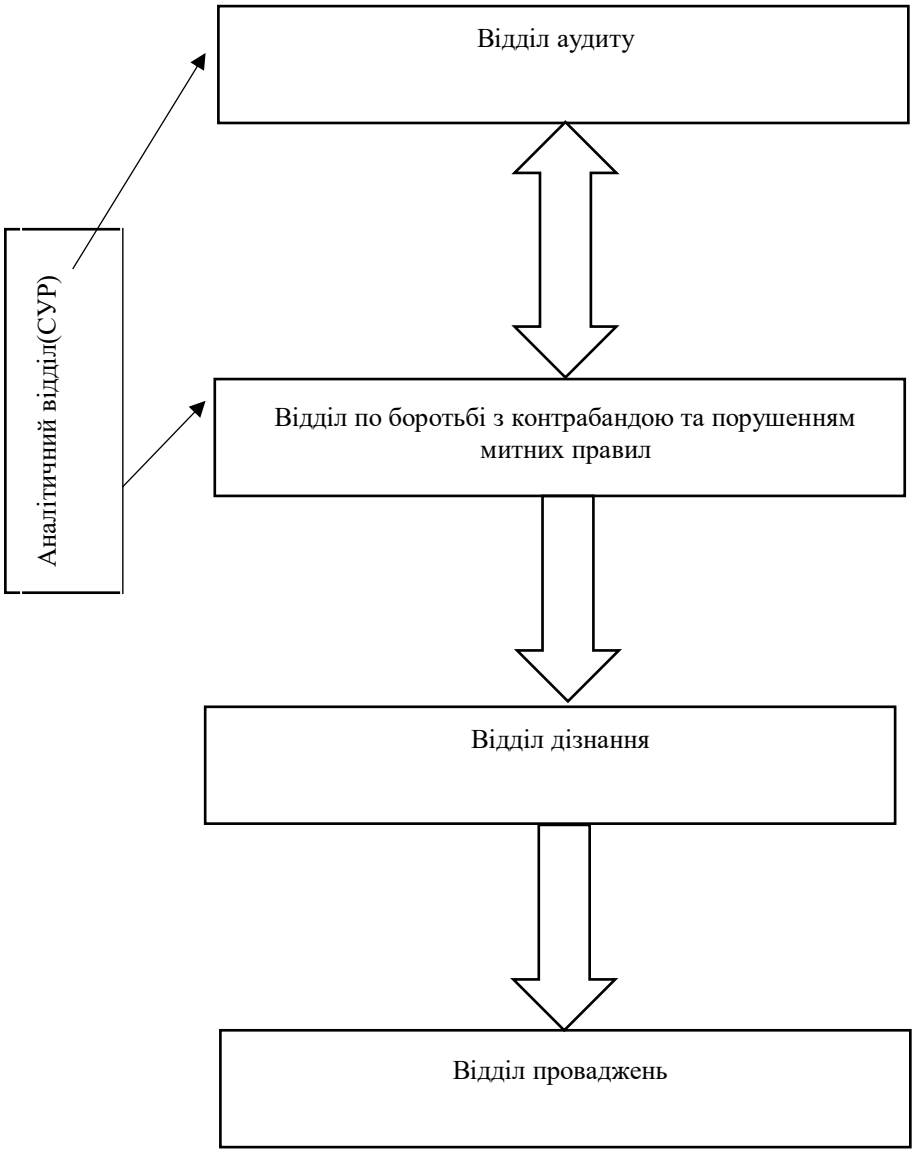
Додаток Б

Внутрішнє управління боротьби з контрабандою в митному органі

Рівень управління	Орган / Підрозділ	Основні функції
1. Стратегічне управління	Міністерство фінансів України	Формування державної політики в митній сфері, визначення пріоритетів боротьби з контрабандою
2. Тактичне управління	Керівництво митного органу	Реалізація політики, координація підрозділів, контроль ефективності заходів
3. Оперативне управління	Відділ боротьби з контрабандою та порушеннями МП	Аналіз, виявлення, документування правопорушень, взаємодія з аналітиками та оперативними групами
4. Підтримка та контроль	Аналітичний відділ / СУР	Виявлення ризиків, аналіз даних, формування профілів ризику
	Оперативні підрозділи	Перевірка вантажів, фіксація порушень, вилучення товарів
	Юридичний відділ	Підготовка справ, супровід в судах, правова підтримка
	Відділ внутрішньої безпеки	Запобігання корупції, контроль за діями персоналу

Сформовано автором

Додаток В

Сформовано автором